

Н. Островерхова

м. Київ

**ПРІОРИТЕТНІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІСТУ
ОСВІТИ СУБ'ЄКТАМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ**

Анотація. Окреслено пріоритетні компоненти організаційних механізмів управління впровадженням змісту освіти суб'єктами навчального процесу.

Ключові слова: зміст освіти, управління, пріоритетні компоненти, механізм, суб'єкти навчального процесу.

Н. Островерхова

**ПРИОРИТЕТНЫЕ ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ
ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СУБЪЕКТАМИ
УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА**

Аннотация. Выделено приоритетные компоненты организационных механизмов управления процессом реализации содержания образования субъектами процесса обучения.

Ключевые слова: содержание образования, управление, компоненты, организационные механизмы, субъекты процесса обучения.

N. Ostroverhova

**ORGANIZATIONAL PRIORITY MECHANISMS OF CONTENTS
EDUCATION SUBJECTS OF STUDY**

Annotation. Urgent components of organizational mechanisms of management by inculcation of education substance by the subjects of educational training have been outlined.

Key words: education substance, management, component, mechanism, educational training's subjects.

Актуальність проблеми. Науково-технічний прогрес світової науки й практики, принципово нові суспільно-політичні та соціально-економічні умови

розвитку України як суверенної держави, яка орієнтується на європейський курс розвитку, зумовлюють необхідність розбудови професійно-освітнього простору країни. За цих умов особливо важливого значення набуває забезпечення якісного функціонування та розвитку неперервної загальної середньої освіти в умовах переходу на 11-річний термін навчання. Незаперечним є той факт, що зміни умов розвитку системи освіти в країні суттєво впливають на парадигми освіти, визначення траєкторії її подальшого розвитку, організаційні механізми раціонального управління цим процесом.

Формування суспільства знань країни зумовлює необхідність розроблення теоретико-методологічних засад організаційних механізмів управління впровадженням державного стандарту загальної середньої освіти (ДСЗСО) всіма ланками ієрархічного ланцюга: державного управління, управління навчальним закладом, управління суб'єктами навчального процесу. Наразі йдеться про реалізацію пріоритетних складових механізмів управління процесом реалізації змісту освіти суб'єктами навчального процесу – методів, засобів, форм.

Аналіз попередніх досліджень. Аналітичний екскурс та апеляція до науково-методичної літератури з заявленої теми уможливили висновок щодо сутності поняття «механізм управління» та необхідності його уточнення. Тлумачення окремими авторами дефініції «механізм державного управління» свідчить про її різноаспектність і варіативність. Однак, з поміж них можна виділити і трансформувати окремі елементи в управління школою та навчальним процесом. За визначенням В. Малиновського: «Механізми управління – це сукупність засобів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію поставленої мети [1]. І. Булеєв вважає, що механізм управління – це сукупність форм, методів та інструментів управління [2]. На переконання О. Любчук: «Потребують аналізу та вдосконалення моделі організаційного механізму державного управління системою неперервної освіти в Україні відповідно до вимог суспільства знань; розбудови інформаційного освітньо-професійного простору країни та формування вміння вчитися впродовж життя. Постановка завдання полягає у з'ясуванні сучасного стану розробок організаційного

механізму державного управління неперервною освітою в Україні та подальше його удосконалення на основі атрибутивного підходу» [3]. В. В. Остапчук обґрунтовує складові ієрархічного ланцюга організаційного механізму в управлінні неперервною освітою – це: державне управління безперервною освітою, управління з боку навчального закладу, управління процесом навчання з боку самих суб'єктів навчання [4, с. 8]. На думку Я. С. Клейнера, механізм управління може включати більше десяти «елементів»: цілі, управлінський процес, систему управління й управлінських відносин, кадри, ресурси, методи, принципи, закони й закономірності, критерії, соціальні й правові норми, способи визначення цілей, органи і зміст управління [5, с. 340–345]. Така палітра складових «механізму управління», на наш погляд, найбільшою мірою відповідає його сутності та функціональному призначенню. У процесі дослідження нами уточнено поняття «організаційний механізм управління впровадженням державного стандарту загальної середньої освіти», який розглядається як *органічна сукупність: а) наукових підходів, концепцій, принципів; б) методів, засобів, форм, інструментарію; в) стимулів впливу на суб'єкти навчального процесу; г) технологій і критеріїв оцінювання ефективності їх реалізації в навчальному процесі.*

У процесі констатувального експерименту нами здійснено малу вибірку компонентів поняття «організаційний механізм державного управління». З'ясовано, що у цьому понятті 0,72 складають методи, засоби, форми; 0,22 – інструментарій та важелі; 0,06 – правові норми і принципи. Як бачимо, значну частку компонентів поняття «організаційний механізм управління» впровадженням змісту освіти складають методи, засоби, форми організації процесу навчання, а тому правомірно їх розглядати як пріоритетні.

Мета статті – розкрити організаційно-педагогічні умови ефективної реалізації пріоритетних компонентів організаційних механізмів управління впровадженням змісту освіти суб'єктами навчального процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження.

а) *Методи як складова організаційного механізму та аналіз ефективності їх реалізації суб'єктами навчального процесу.*

Якість упровадження ДСЗСО значною мірою залежить від добору і використання методів педагогічної діяльності вчителя та навчально-пізнавальної діяльності учнів у процесі навчання. У педагогічній літературі поняття «метод» тлумачиться як спосіб досягнення певної дидактичної мети. Метод – це поліструктурне дидактичне явище. На думку В. О. Онищука, «До структури методів входять, як складові, дидактичні елементи, прийоми навчання, прийоми розумової діяльності, мотивації творчого підходу (в тому числі елементи проблемно-пошукової та конструктивної діяльності), а також моделювання, системно-структурний підхід» [6, с. 178]. Структура методів навчання залежить від мети, змісту навчального матеріалу, методичного апарату. Метод навчання Л. Я. Лернер розглядає як систему цілеспрямованих дій учителя, що організують пізнавальну і практичну діяльність учнів, забезпечують засвоєння ними змісту освіти і завдяки цьому досягають мети навчання [7, с. 187]. Компоненти методу навчання: цілі (вчителя і учнів); діяльність (вчителя і учнів); засоби (вчителя і учнів); суб'єкт і об'єкт (учитель – учень), який змінюється в процесі власної діяльності під впливом учителя та в процесі власної перетворювальної діяльності; результат, який відповідає поставленій меті. Основою класифікації методів навчання (за І. Я. Лернером) є характер пізнавальної діяльності учнів, обумовленої змістом освіти. Відповідно до цієї концепції автором виділено пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемне викладання, евристичний, дослідницький методи навчання [7]. Класифікацію методів навчання залежно від дидактичної мети, змісту і виду (характеру) взаємодії вчителя і учнів подає М. І. Махмутов – це: загальні методи навчання (монологічний, діалогічний, ілюстративний, евристичний, дослідницький, алгоритмічний, програмований); методи викладання (інформаційно-узагальнювальний, пояснювальний, стимулювальний, спонукальний, інструктивний); методи учіння (виконавчий, репродуктивний, частково-пошуковий, пошуковий, практичний) [8, с. 40 – 41]. Ю. К. Бабанський розглядає три групи методів на основі цілісного підходу до процесу навчання: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності;

методи контролю ефективності навчально-пізнавальної діяльності [9, с. 127]. З позицій сучасних вимог до навчального процесу подає класифікацію і модель загальних методів навчання В. І. Бондар. До них автор відносить: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, методи проблемного викладання, частково-пошукові, дослідницькі. У кожену групу методів навчання включаються такі підсистеми методів як словесні, наочні, практичні (за характером джерела інформації), кожна з яких включає індуктивні, дедуктивні, традиційні методи (за логікою засвоєння) [10, с. 93 – 103]. Поклавши в основу класифікації методів навчання дидактичну мету, В. О. Онищук окреслив такі методи навчання: комунікативний, пізнавальний, перетворювальний, систематизуючий, контрольний [6, с. 195 – 200]. Значущим є алгоритм добору методів навчання, розроблений В. Ф. Паламарчук. Автор підкреслює: «У практиці викладацької діяльності спостерігається одноманітність методів і прийомів роботи, вибір стереотипних рішень, невміння визначати домінуючий метод і підпорядковувати йому способи діяльності» [11, с. 200 – 206]. Тому першим кроком учителя при доборі методів навчання, на думку автора, є визначення стратегії добору, а також класифікації методів. При цьому на добір методів впливають: зміст навчального матеріалу, характер зв'язків елементів навчального матеріалу, мета і завдання конкретного уроку, фактор часу, реальні навчальні можливості учнів (працездатність, фізичний стан, вихованість, навчальна підготовленість тощо), рівень майстерності вчителя. Залежно від специфіки навчального предмета варіюється добір і використання методів навчання. З огляду на це корисними для працівників загальноосвітніх навчальних закладів може бути збірник статей за редакцією М. І. Кудряшова «Методы обучения в современной школе». У змісті цього збірника чітко простежуються особливості методів навчання зв'язної мови [12]. Фундаментальне дослідження проблеми класифікації методів навчання здійснено А. М. Алексюком. Автор зазначає, що низка вчених виділяють (залежно від логічного шляху навчальної роботи) такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний, порівняння (Н. І. Казанський, С. Назарова); аналітико-індуктивний, синтетично-дедуктивний (А. М. Сохор); аналогія як метод навчання

(С. П. Бондар); узагальнення і абстрагування (М. М. Алексєєв). А. М. Алексюк надає важливого значення психологічній стороні методу навчання. З цього приводу він пише: «Найстрункіший логічний виклад навчального матеріалу може бути педагогічно неефективним, якщо нехтується психічна сторона методу» [13, с. 65]. Окрім того ним класифікуються методи навчання на основі джерела знань учнів (словесні, наочні, практичні), різновиди або форми прояву методів навчання. Польський дидакт В. Оконь розрізняє: методи засвоєння знань, що ґрунтуються основним чином на пізнавальній активності репродуктивного характеру; методи самостійного оволодіння знаннями, оцінні (експонуючі) методи; методи реалізації творчих задач; проблемні методи, що базуються на творчій пізнавальній активності в ході рішення проблеми; методи з домінацією емоційно-художньої активності; практичні методи, що характеризуються перевагою практично-технічної діяльності, яка змінює довколишній світ чи створює його нові форми [14]. В дидактиці існують різні критерії та підходи до класифікації методів навчання: за джерелом передачі й характером сприймання інформації – словесні, наочні та практичні (С. Петровський, Є. Голант); за дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання – методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування знань, умінь (М. Данилов, Б. Єсипов); за характером пізнавальної діяльності – пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемні, частково-пошукові, дослідницькі (М. Скаткін, І. Лєрнер).

Важливою умовою підвищення ефективності реалізації змісту навчання є раціональний добір комплексу педагогічно доцільних методів навчання, використання на окремих етапах уроку чи уроку в цілому методу-домінанти. Для цього необхідно знати критерії добору методів навчання: відповідність методів меті та завданням навчання, змісту навчального матеріалу з урахуванням специфіки навчального предмета; принципам навчання; навчальним особливостям учнів (віковим, індивідуальним, рівню навчальної підготовленості, інтелектуальному фону класу тощо); умовам та часу, відведеного на навчання; можливостям учителя (теоретична і практична підготовка, особистісні якості, творчий потенціал, педагогічна майстерність).

Слід зазначити, що окрім класичних методів учіння нині широко використовуються інтерактивні методи, яким присвячено чимало публікацій (О. І. Пометун); інтерактивні методи в гуманітарній освіті (Н. Є. Симоненко); інтерактивні форми навчання як засіб розвитку особистості школяра (Н. Шевченко); застосування інтерактивних методів навчання (Н. М. Васильєва); інтерактивні технології (Л. Годкевич) тощо.

Не поступається ступенем значущості та кількістю публікацій метод проектів, який у різних ракурсах та варіаціях висвітлюється у науково-методичних працях (В. Логвин, Т. Громова, Л. Стеців, Г. Ісаєва, С. Шишов та ін.).

На основі даних аналізу дидактичної та методичної літератури, вивчення стану проблеми розроблено параметри оцінювання ефективності використання методів як пріоритетних складових організаційних механізмів упровадження змісту освіти суб'єктами навчального процесу (табл.1).

б) Засоби організації навчання та аналіз ефективності їх реалізації суб'єктами навчального процесу.

У комплексі та педагогічній гармонії з методами використовуються у навчальному процесі засоби навчання як *знаряддя* праці вчителя та учнів, що сприяють засвоєнню змісту освіти, розвитку пізнавальних можливостей і здібностей. У сучасних ЗНЗ широко використовуються такі засоби навчання: об'єкти довколишнього середовища, діючі моделі, макети і муляжі, прилади і пристрої для навчальних експериментів, графічні і технічні засоби навчання, підручники, навчальні посібники, пристрої для контролю знань і умінь учнів, комп'ютери [15, с. 251 – 252]. Добір засобів навчання залежить від змісту навчального матеріалу,

Технологічна карта

Таблиця 1

аналізу та оцінювання ефективності реалізації методів навчання

ДатаКласПредмет.....Учитель.....
Мета спостереження: визначення рівня ефективності реалізації методів навчання
Тема уроку.....
Мета уроку.....
Обладнання уроку

Етапи та зміст уроку	Параметри оцінювання реалізації методів навчання																		Оцінка ефективності використання методів навчання на уроці	
	Загальні методи:								Методи викладання:						Методи учіння:					
	Проміжні цілі	Монологічний	Діалогічний	Демонстраційний	Евристичний	Дослідницький	Алгоритмічний	Програмований	Інформаційно-узагальнювальний	Пояснювальний	Стимулювальний	Збуджуючий	Інструктивний	Алгоритмічний	Репродуктивний	Частково-пошуковий	Пошуковий	Практичний		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	

мети і завдань, видів діяльності вчителя та учнів на уроці. Під керівництвом учителя за допомогою засобів навчання учень пізнає довколишній світ, засвоює закони, закономірності, теорії та концепції певної науки, набуває практичних навичок та вмінь. Учитель з їх допомогою організує навчально-пізнавальну діяльність учнів, контролює та оцінює її результативність, здійснює корекцію; забезпечує можливість чуттєвого сприймання учнями об'єктів та явищ, що вивчаються. При цьому засоби навчання використовуються як на стадії конкретного й абстрактного мислення, так і на стадії практичного застосування учнями знань. Нині у процесі навчання широко використовуються технічні засоби навчання, зокрема комп'ютери та аудіовізуальні засоби. Це сприяє розвитку пізнавальних здібностей учнів, доступності вивчення і засвоєння навчального матеріалу, який без перерахованих засобів навчання важко засвоюється. Рациональне використання технічних засобів навчання сприяє інтенсифікації праці вчителя та учнів, підвищенню темпо-ритму навчальної діяльності, ефективності самостійної роботи учнів на уроці.

Слід особливо наголосити на педагогічній доцільності та ефективності використання в навчальному процесі комп'ютера. Комп'ютеризація навчального процесу – одне із важливих завдань перебудови школи, переведу її на якісно новий ступінь розвитку. Головною метою інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів є підготовка підростаючого покоління до повноцінної плідної

життєдіяльності в інформаційному суспільстві; підвищення якості, доступності та ефективності освіти [16, с. 9 – 10]. Все це покладає на вчителя відповідальність не тільки за підготовку учнів до оволодіння комп'ютером на рівні користувача, але й методикою розробки комп'ютерних програм, розробку програмованих підручників, дидактичних матеріалів тощо. Алгоритмізація навчально-виховного процесу передбачає використання нових інформаційних технологій навчання, які вносять суттєві зміни в діяльність учнів. Для учнів розширюється діапазон пошуку шляхів розв'язання навчальних задач (особливо при використанні імітаційних та моделюючих навчальних програм); можливість отримання необхідної інформації без допомоги вчителя; доступ до найрізноманітніших шляхів творчого пошуку; учні позбавляються страху зробити помилку, тому що за допомогою комп'ютера вона буде виправленою і за будь-яких умов розв'язання навчального завдання буде доведене до логічного кінця.

З метою підвищення ефективності добору та використання засобів навчання на уроці вчителю необхідно: визначити навчальний матеріал, при вивченні якого доцільно застосовувати ті чи інші засоби навчання, мету їх використання на кожному етапі уроку; відібрати із фонду посібників ті, які є найбільш корисними для досягнення поставлених цілей і завдань навчання; продумати технологію їх використання.

У процесі спостереження та аналізу стану використання засобів навчання на уроці, як пріоритетних компонентів організаційних механізмів упровадження змісту освіти, слід з'ясувати педагогічну доцільність і ефективність їх раціонального добору, зокрема: об'єктів довкілля; діючих моделей; макетів і муляжів; приладів і пристроїв для навчальних експериментів; графічних і технічних засобів навчання; підручників і навчальних посібників; пристроїв контролю знань і вмінь учнів, комп'ютера тощо). Ці параметри покладено в основу технологічної карти оцінювання ефективності використання засобів у навчальному процесі (табл. 2).

аналізу та оцінювання ефективності використання засобів навчання

ДатаКласПредмет.....Учитель.....

Мета відвідування уроку: визначення рівня ефективності реалізації засобів навчання

Тема уроку.....

Мета уроку.....

Обладнання уроку.....

Етапи та зміст уроку	Проміжні цілі	Параметри оцінювання реалізації засобів навчання							Оцінка ефективності використання засобів навчання на уроці
		Об'єкти оточуючого середовища	Діючі моделі	Макети і муляжі	Прилади і пристрої для навчальних експериментів	Графічні та технічні засоби навчання	Підручники і навчальні посібники	Пристрої контролю знань і вмінь учнів, комп'ютер	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10

в) *Форми організації навчання та аналіз ефективності їх реалізації.*

Форма (лат. forma) – це спосіб існування і вираження змісту, а також внутрішньої організації змісту [17, с. 621]. Форма навчання являє собою побудову способів спілкування вчителя та учнів за встановленими порядком і режимом [18, с. 223]. Форма навчання охоплює систему елементів і зв'язків між ними, а саме: мету, зміст, методи і засоби роботи вчителя та учнів у процесі навчання.

У працях вітчизняних і зарубіжних учених немає розбіжностей у визначенні форм навчання та їх класифікації. Переважна більшість учених і практичних працівників визнає фронтальні, групові, індивідуальні форми організації навчання.

Фронтальна форма – це традиційний спосіб організації навчання, який забезпечує умови реалізації нової, однакової за змістом, інформації для всіх учнів класу одночасно. При цьому основні методи реалізації навчальної інформації вчителем є: розповідь, пояснення, ілюстрація, демонстрація тощо, завдяки чого здійснюється прямий, безпосередній вплив учителя на учнів, що збуджує у них думки, почуття, переживання, дії. При використанні фронтальної форми організації навчання вчителю доцільно створювати на уроці відповідні ситуації з метою

забезпечення контакту з учнями, підвищення їх зацікавленості у вивченні нового матеріалу, підготувати відповідний дидактичний матеріал для фронтальної роботи. Використання фронтальної форми організації навчання є доцільним при проблемному, інформаційному та пояснювально-ілюстративному викладанні навчальної інформації.

Групова форма організації навчання учнів забезпечує умови для диференційованого навчання з урахуванням рівня підготовки, здібностей, нахилів та інтересів учнів. За цих умов учні класу тимчасово діляться на декілька груп чи ланок, кожна з яких отримує різні навчальні завдання і самостійно їх виконує. Вчитель, в разі необхідності, консультує окремих учнів, контролює, стимулює хід виконання завдання, здійснює корекцію його результатів. Групову діяльність учнів на уроці можна уявити як процес, що включає: попередню підготовку учнів до виконання групового завдання, постановку мети та завдань, інструктаж учителя, безпосереднє виконання навчального завдання учнями кожної групи, використання оптимальних способів його виконання, розподіл обов'язків між членами групи, спостереження та корекцію навчальної праці учнів окремих груп, організацію контролю та самоконтролю виконання навчального завдання і його результативності. Групова форма навчання сприяє: реалізації соціально-виховних цілей, підвищенню відповідальності за результати праці; привчає учнів підкорятися і надавати допомогу іншим, до партнерства; реалізації пізнавальних цілей, підвищенню продуктивності праці учнів, розвитку їх пізнавальної активності та самостійності; розширенню межі міжособистісних стосунків і поліпшенню взаєморозуміння між учнями; об'єктивності оцінки та самооцінки учнями стану виконання навчальних завдань [22].

Індивідуальна форма організації навчання учнів на уроці забезпечує умови, за яких кожен учень в міру своїх фізичних та інтелектуальних сил, навчальних можливостей, здібностей, нахилів та інтересів, потреб оптимально задіяний у процесі навчання. При цьому кожен із них отримує конкретне завдання, яке він може виконати самостійно, незалежно від інших. Індивідуальні навчальні завдання – це: вправи, задачі, досліді, експеримент, вивчення теоретичного матеріалу,

спостереження тощо. Індивідуальна діяльність учнів забезпечує формування їх активності, самостійності, дозволяє кожному з них працювати в посиленому для нього темпі, досягати поставленої мети, отримувати задоволення від результатів праці. Важливим елементом індивідуалізації навчання є здійснення педагогічного керівництва самостійною роботою учнів, надання їм диференційованої допомоги. Вона може проводитися з метою засвоєння нових знань, формування і закріплення умінь та навичок учнів, повторення вивченого матеріалу; контролю їх знань, умінь та навичок. Учителю необхідно визначити зміст та обсяг навчальних завдань для індивідуальної роботи учнів, її місце в структурі уроку, методи та засоби виконання, очікувані результати.

Слід зауважити, що класифікація форм організації навчання на уроці (фронтальна, групова, індивідуальна) певною мірою є умовною – у «чистому» вигляді, жорстко детермінованому, жодна з-поміж них успіху у навчанні не забезпечує. Кожна форма відрізняється домінують ознакою організації навчально-пізнавальної діяльності учнів, тобто в якій організаційний спосіб набуваються знання учнів. Тому закономірним є те, що, переважно на уроці вчителями використовується змішана форма організації навчання та її модернізовані варіанти, зокрема: коопероване навчання (Т. Бет), навчальна робота у групах співробітництва (Є. Африка), кооперативні форми навчання – презентація інтелектуальної продукції (Г .С. Воронка), організація роботи учнів у динамічних групах (К. Ф. Нор) тощо.

Успішна реалізація форм організації навчання учнів на уроці залежить від багатьох чинників. Основними із них є: тема і мета уроку, зміст навчального матеріалу, рівень підготовки учнів до сприймання та засвоєння навчального матеріалу. Їх вибір та реалізація залежать також від структури уроку, кожен етап якого певною мірою зумовлює вибір форм навчання, видів і способів діяльності вчителя та учнів.

Основні параметри оцінки ефективності добору та реалізації форм організації навчання такі: раціональність пріоритетності форм навчання на уроці (фронтальної, групової, індивідуальної) залежно від змісту теми, мети уроку, проміжних цілей та

завдань навчання; визначення з-поміж них – домінуючої; узгодженість вибору форм організації навчання з методами і засобами навчання; дидактичне та методичне забезпечення ефективного використання окреслених форм організації навчання учнів на уроці.

Перераховані параметри покладено в основу розробки технологічної карти аналізу та оцінювання ефективності використання форм організації навчального процесу як пріоритетних складових організаційних механізмів управління впровадженням ДСЗСО (табл. 3).

Технологічна карта

Таблиця 3

аналізу ефективності використання форм організації навчання на уроці

ДатаКласПредмет.....Учитель.....
 Мета відвідування уроку: визначення рівня ефективності реалізації форм організації навчання на уроці
 Тема уроку.....
 Мета уроку.....
 Обладнання уроку.....

Етапи та зміст уроку	Проміжні цілі	Параметри оцінювання використання форм організації навчання				Оцінка ефективності використання форм організації навчання на уроці
		Фронтальна	Групова	Індивідуал.	Змішана	
1	2	3	4	5	6	7

Вибір шкали оцінювання ефективності реалізації пріоритетних компонентів організаційних механізмів управління впровадженням ДСЗСО, як підтверджує експеримент, може бути таким: «2» – параметр реалізований, «1» – параметр реалізований частково, «0» – параметр не реалізований. Коефіцієнт ефективності (К. еф.) визначається відносною величиною суми фактично отриманих балів до максимально можливої: $K. \text{ еф.} = \sum \text{ факт. балів} : \sum \text{ макс. можл.}$ (1).

Набули практичної значущості наступні критерії визначення рівнів ефективності реалізації пріоритетних компонентів організаційних механізмів впровадження змісту освіти у навчальному процесі.

- Якщо: $0,50 \leq K. \text{ еф.} < 0,75$ – низький рівень;
 $0,75 \leq K. \text{ еф.} < 0,90$ – середній рівень;
 $0,90 \leq K. \text{ еф.} \leq 1,0$ – високий рівень.

Література:

1. Малиновський В. Я. Державне управління // В.Я. Малиновський: Навч. посіб. – Вид. 2-е, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
2. Булеев И. П. Формирование организационно-экономического механизма управления предприятием по обработке цветных металлов // И. П Булеев. – Донецк: ИЕП НАН Украины, 1993. – С. 32 –34.
3. Любчук О. Удосконалення організаційного механізму державного управління неперервною освітою в контексті розбудови суспільства знань в Україні // О. Любчук: Демократичне управління. – Науковий вісник. – 2008. – Вип.1. – С. 1–6.
4. Остапчук В. В. Механізми державного управління безперервною освітою в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд наук з державного управління: спец. 25. 00..02 / В. В. Остапчук. – Донецьк, 2006. – 19, [1].
5. Клейнер Я. С. Механізми державного управління: підходи до визначення / Я. С. Клейнер// Соціальний менеджмент і управління інформаційними процесами: Зб. наук. праць Донецького державного університету кправління. – Донецьк, 2007. – Т. VIII, Вип. 90, серія «Державне управління». – С. 337– 346.
- 6.Онищук В. А. Методы обучения //Дидактика современной школы: пособие для учителей / Под ред. В. А Онищука. – К.: Рад. шк., 1087. – (Пед. б-ка). – С.175 – 209. – 351 с.
7. Лернер И. Я. Методы обучения // Дидактика средней школы / Под ред. М. И. Скаткина. – М.: Просвещение, 1982. – С. !81 – 215. – 319 с.
8. Махмутов М. И. Современный урок / М. И. Махмутов. – М.: Просвещение,1985. –192 с.

9. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М.: Знание, 1987. – 78 с.– (Новое в жизни, науке, технике. Педагогика и психология; №6).
10. Бондарь В. И. Управленческая деятельность директора школы: дидактический аспект / В. И. Бондарь. – К.: Рад. шк., 1987. – 160 с
11. Паламарчук В. Ф. Как выбрать методы обучения // Дидактика современной школы: пособ. для учителей / Под ред. В. А. Онищука.–К.: Рад. шк.,1087.– (Пед.б-ка).– С.200 –206.– 351 с.
12. Методы обучения в современной школе / Под ред.Н. И. Кудряшова. – М.: Просвещение, 1983. – 192 с.
13. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі / А. М. Алексюк. – К.: Рад. шк., 1981. – 206 с.
14. Оконь В. Введение в общую дидактику / В. Оконь. – М.: Высш. шк.,1990. – 382 с.
15. Шахмаев Н. М. Средства обучения // Дидактика средней школы / Под ред. М. Н. Скаткина.– М.: Просвещение, 1992. – С. 251– 268. – 319 с.
16. Закон України «Про Концепцію національної програми інформатизації» // Відомості Верховної Ради. – 1998. – 27 / 28.– Ст.182.
17. Философский энциклопедический словарь. – М., 1983. – С.621. – 839 с.
18. Максименко В. П. Формы обучения / Дидактика современной школы: пособие для учителей / Под ред. В. А. Онищука. – К.: Рад. шк.,1087. – (Пед.б-ка).– С.240 –242.– 351 с.